

Ισόπεδος διάβασις

ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗ

ΦΕΝΤΙΑ Ο ΑΓΙΟΣ

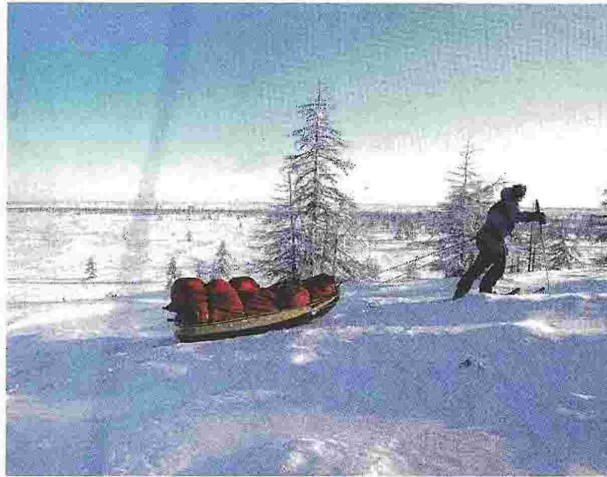
«Ο θεός Φέντια ήταν αυτό που στην εγκληματική κοινότητα λέμε "Άγιος". Χαρακτηρισμός που φανερώνει πολύ μεγάλο σεβασμό. Ο Άγιος είναι κάποιος που ζει ακολουθώντας πολύ αυστηρούς κανόνες αυτοελέγχου και προσπαθεί, σε κάθε έκφανση της ύπαρξής του, να αποτελέσει το τέλει υπόδειγμα της εγκληματικής ιδεολογίας. Ο Άγιος ζει αποκομμένος από τους πάντες, σαν ερμητίτς, κι ακριβώς όπως οι γηραιές Αρχές δεν έχει τίποτα δικό του, δεν μπορεί να έχει τίποτα στην κατοχή του, ακόμα και τα ρούχα που φοράει δεν είναι δικά του, αλλά δώρα των άλλων εγκληματιών. Σε αντίθεση, όμως, με τις Αρχές, δεν ασκεί καμιά πραγματική εξουσία στους άλλους εγκληματίες, στους οποίους περιορίζεται να δείχνει τη ζωή του, που τη ζει με πλήρη σεβασμό προς τους εγκληματικούς κανόνες. Ο Άγιος στέλνει όλα του τα κέρδη στη φυλακή. Μόνο αυτός μπορεί να διανείμει τις προσφορές στους μεμονωμένους κρατούμενους χωρίς να ανατρέξει στο "Ομπσάκ", δηλαδή στο κοινό ταμείο των εγκληματιών. Έτσι, οι κρατούμενοι έχουν ακόμη μεγαλύτερη βεβαιότητα ότι θα λάβουν τη βοήθεια. Πράγματι, συχνά ο διαχειριστής του "Ομπσάκ" δυσκολεύεται να τους ικανοποιήσει όλους, ιδίως στις μεγάλες φυλακές όπου υπάρχουν περισσότερα από τριάντα κελιάδες άτομα και το συγκρότημα διαιρείται σε εκατοντάδες πτέρυγες: είναι αλήθεια ότι σε αυτές τις περιπτώσεις ο διαχειριστής μοιράζει τα χρήματα του ταμείου στους διάφορους βοηθούς του, στα διάφορα κελιά, αλλά είναι επίσης αλήθεια ότι συχνά οι βοηθοί δεν συμφωνούν μεταξύ τους και γεννιούνται αμφισβητήσεις, κι έτσι πολύς κόσμος κινδυνεύει να μείνει χωρίς υλική βοήθεια. Στο σημείο αυτό μπαίνει ο Άγιος που τους υποστηρίζει πάντα, γιατί με τον ρόλο του μπορεί να παρακάμψει οποιαδήποτε εσωτερική διαμάχη» (σ. 407-408).

ΣΙΒΗΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ο ποταμός Δνείστερος, που πηγάζει από τις βόρειες πλαγιές των Καρπαθίων, ακριβέστερα από την περιοχή Άβουφ της Ουκρανίας, ξέρουμε ότι έγινε θέατρο εθνοτικών εγκαταστάσεων. Μάλιστα, έπειτα από την προσάρτηση της Βεσσαραβίας στην ΕΣΣΔ, ο ποταμός απέβη σύνορο ανάμεσα στις σοβιετικές δημοκρατίες της Ουκρανίας και της Μολδαβίας. Εκεί ακριβώς (τη δεκαετία του '30) αναγκάστηκε να εγκατασταθεί και η σιβηρική κοινότητα στην οποία ανήκε ο Νικολάι Λίλιν (στη συνοικία του Κάτω Ποταμού), ο οποίος αφιερώνει το παράφορο βιβλίο του στα άγρια και θεοφοβούμενα ήθη των προπατόρων του («Σιβηρική αγωγή», μετ. εκ του Ιταλικού, Μαρία Οικονομίδου, Πατάκης).

Τρία είναι τα γνωρίσματα της οικογένειας των Σιβηριανών: ιπποτικός σεβασμός στα όπλα, απαρέγκλιτη αφοσίωση στον Θεό και βέβαια απόλυτη εκθρόνιση απέναντι σε κάθε πολιτική αρχή - και δη σοβιετική. Άρα δεν πρέπει να μας ξενίζει το γεγονός ότι ο αφηγητής με αληθινό καμάρι αποκαλεί τη φάρα του «εγκληματική». Στο σιβηρικό σπίτι τα όπλα φυλάσσονται σε ειδική θέση. Τα «δικά μας» πιστόλια τοποθετούνται στην «κόκκινη γωνιά», όπου άλλωστε είναι κρεμασμένα τα εικονίσματα της οικογένειας και οι φωτογραφίες τόσο των νεκρών συγγενών όσο και εκείνων που εκτίουν ποινές φυλακίσεως. Όταν ο εγκληματίας μπαίνει στο σπίτι, πηγαίνει στην «κόκκινη γωνιά», αφήνει το όπλο του στην εταζέρα και μετά καλύπτει το όπλο με έναν Εσταυρωμένο. Η παράδοση είναι πανάρχαια, καθώς ξεκρίζει τη χρήση των όπλων εντός της οικογένειας. Ενδεικτικά, τα όπλα χωρίζονται σε δύο διακριτές κατηγορίες: στα «τίμια» και σε εκείνα του «κρίματος». Έτσι, άλλωστε, χωρίζεται και η ζωή των Σιβηριανών.

Για να γίνουμε πιο συγκεκριμένοι, οφείλουμε να πούμε ότι αρχέγονες κοινότητες με συντριπτικά και άτεγκτη ηθική υπήρξαν πολλές, ωστόσο τόσο αφοσίωση στην ηθική, στο δίκαιο, στον Χριστό και στον φόνο δύσκολα συναντάμε. Αυτό ακριβώς το απλησίαστο οξύμωρο αφηγείται ο Λίλιν με ειδικό σεβασμό στο δίκαιο έγκλημα, όποιες κι αν είναι οι ανθρωποκτονίες, με ειδικό τελετουργικό στην πράξη όσο και στη σκέψη που την καθοδηγεί, καταλύγοντας σε ένα ασύλληπτο σύμπαν αίματος και εκδικήσεως, που δεν απομακρύνεται ποτέ από την

« Αρχέγονες κοινότητες με συντριπτική και άτεγκτη ηθική υπήρξαν πολλές, ωστόσο τόσο αφοσίωση στην ηθική, στο δίκαιο, στον Χριστό και στον φόνο δύσκολα συναντάμε. Αυτό ακριβώς το απλησίαστο οξύμωρο αφηγείται ο Λίλιν με ειδικό σεβασμό στο δίκαιο έγκλημα, όποιες κι αν είναι οι ανθρωποκτονίες, με ειδικό τελετουργικό στην πράξη όσο και στη σκέψη που την καθοδηγεί, καταλύγοντας σε ένα ασύλληπτο σύμπαν αίματος και εκδικήσεως, που δεν απομακρύνεται ποτέ από την τήρηση των οικογενειακών αρχών

τήρηση των οικογενειακών αρχών. Ακόμη και στο κυνήγι οι Σιβηριανοί δεν σκοτώνουν οτιδήποτε βρουν μπροστά τους. Σε κυνήγι μιας εβδομάδας, τους αρκεί να σκοτώσουν έναν αγριόχοιρο -μόνο και μόνο για την επιβίωση. Άλλωστε, ο κώδικας ηθικής δεν αφήνει τίποτα ανεξέλεγκτο. Τα τίμια και τα κριματισμένα όπλα φυσικά τω λόγω χωρίζονται αυστηρά -το όργανο του φόνου π.χ. πρέπει να θαφτεί στη γη, τυλιγμένο σε σεντόνι πάνω στο οποίο τελέστηκε κάποια γέννα (...).

Αν διερωτηθούμε για τον τρόπο που επιβιώνει η σιβηρική κοινότητα, η απάντηση είναι απλή: κλοπή, ληστεία και λογής λογής απαλλοτριώσεις (τρένα, χρηματοπιστολές, πλοίαρτα). Εξ ου και η απόλυτη εκθρόνιση για τους αστυνομικούς, τους οποίους απαγορεύεται να κοιτάζουν στο πρόσωπο και τους ανα-

φέρουν ως «σκυλιά», «δειλούς», «μπάσταρδους», «εξαμβλώματα» και τα παρόμοια. Ίσως γι' αυτό τα σεβάσματα και πολύπειρα μέλη της οικογένειας λένε ότι το πιστόλι πυροβολεί μόλις δει αστυνομικό, χωρίς καν να τραβήξεις τη σκανδάλη! Άλλο γνώρισμα της «σιβηρικής αγωγής» είναι το ιδιαίτερο ρούχο και τα λοιπά σύμβολα που φέρει η κάθε οικογένεια. Συνάμα, στη συνοικία του Κάτω Ποταμού η Αμερική θεωρείται καταραμένη χώρα, ξεκαμμένη από τον Θεό. Ενώ λοιπόν οι Σιβηριανοί αντέστησαν τόσο στον Τσάρο όσο και στον Στάλιν, δεν έδειξαν καμιά έλξη προς την Αμερική. Γιατί να το σκάσεις από το σοβιετικό καθεστώς για να καταλήξεις στο αμερικανικό; Είναι σαν το πουλί να το σκάει από το κλουβί του για να πάει με τη θέλησή του σε ένα άλλο κλουβί...

Η διαφορά από τις άλλες εθνοτικές ομάδες υπαγόρευε ειδικό καθεστώς στα πάντα, και βέβαια στην ενδυμασία. Η τραγιάσκα, για παράδειγμα, μιλούσε από μόνη της. Φορώ τραγιάσκα εγκληματιστή σημαίνει διαπράττω έγκλημα. Κρατώ όρθια την τραγιάσκα σημαίνει βρίσκομαι σε επιφυλακή. Ρίχνω την τραγιάσκα στον σβέρκο δηλώνει ετοιμάζομαι να επιτεθώ. Φορώ λοξά την τραγιάσκα υπονοεί χαλαρότητα. Κατεβάζω την τραγιάσκα σημαίνει εξαφανίζομαι. Γεμίζω την τραγιάσκα ισοδυναμεί με αφρόνια. Ανάλογη γλώσσα χρησιμοποιούνταν και στη δερματοσιζία. Γενικά, στις ρωσικές εγκληματικές κοινότητες το τατουάζ κρατούσε ειδικό ρόλο στην εθιμοτυπία τους. Αυτό που γραφόταν πάνω στο δέρμα αποτελούσε κάτι σαν «ταυτότητα» που έδινε πληροφορίες για τον φέρωντα. Διόλου τυχαία αποκαλούσαν τις δερματοσιζίες «υπογραφές» που λειτουργούσαν (μέσα κι έξω από τη φυλακή) σαν αυτοσχέδιο διαβατήριο. Άρα, σώμα άνευ τατουάζ ήταν εξορισμού και ήθους ύποπτο.

Όπως σε όλες τις ανάλογες κοινότητες, οι υπερήλικες και φρόνιμοι άνδρες θεωρούνταν «Άγιοι» και περιβάλλονταν με θρησκευτικό σεβασμό. Στο σπίτι του παιπού Κούσια η εξώπορτα ήταν πάντα ορθάνοιχτη και ο επισκέπτης έμπαινε χωρίς να κρούσει τη θύρα. Ο λόγος; Σύμφωνα με τον σοφό εγκληματία, δεν είχε κάτι που να του ανήκει σε αυτή τη ζωή, εκτός από τη δύναμη του λόγου. Ακόμη και στο σπίτι του είναι φιλοξενούμενος. Από όλες τις γωνιές της ΕΣΣΔ κατέφθαναν λοιπόν επισκέπτες για να συναντήσουν τον άγιο που τους μιλούσε με το μέγα μυαλό.

Βέβαια, η «Σιβηρική αγωγή» είναι μυθιστόρημα και όχι ανθρωπολογική μελέτη. Ο αναγνώστης μπορεί να το απολαύσει και να σκεφτεί σοβαρά τους λόγους για τους οποίους ο φόβος συχνά σε ανάλογες κοινότητες θεωρείται ιερός. Στη σελίδα 451 ο Λίλιν μάς επαναφέρει στην πραγματικότητα. «Ο μετασοβιετικός ρωσικός καταναλωτισμός ήταν κάτι εντυπωσιακό για κάποιον σαν κι εμένα. Ο κόσμος αφέθηκε να πηγεί στα επώνυμα απορρυπαντικά και στις οδοντόκρεμες, όλοι έπιναν, θαρρείς με το ζόρι, ποτά προερχόμενα μόνο από το εξωτερικό και οι γυναίκες πασαλείφονταν με γυναικές ποσότητες από γαλλικές κρέμες, που διαφημιζόνταν καθημερινά στην τηλεόραση, πιστεύοντας ότι θα τις έκαναν σαν τα μοντέλα στα τηλεοπτικά σποτ».

ΛΗΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

«Έλεγαν ότι, όταν ήταν παιδί, ο Φιλιάτ είχε ληστέψει τον ίδιο τον Λένιν. Για την ακρίβεια, αυτός και η συμμορία του είχαν σταματήσει στα περίχωρα της Αγίας Πετρούπολης

το αυτοκίνητο του Λένιν και άλλων μελών του Κόμματος. Ο Λένιν, έλεγαν, δεν θέλησε να παραδώσει στους ληστές το αυτοκίνητο και τα χρήματα, και τότε ο "Χειμώνας" τον χτύ-

πησε στο κεφάλι: ύστερα από κείνο το τραύμα ο Λένιν απέκτησε το περίφημο τικ του. Εν ολίγοις, είχε αρχίσει να στρέφει άθελά του το κεφάλι προς τα αριστερά» (σ. 340).